

FÖRHOPPNINGAR, FÖRTROENDE OCH OKUNNIGHET

Av direktör KÄRL WISTRAND, Stockholm

NÄR André Gide återkom från sin vistelse i Sovjetryssland — till vilken han avreste med så stora förväntningar och från vilken han återvände så full av besvikelse — sammanfattade han sina intryck av ryssarna i dessa ord: »*Leur bonheur est fait d'espérance, de confiance et d'ignorance.*»

Man står icke utan motsvarande känslor för sitt eget lands del efter det förtroendevotum, det svenska kulturfolket vid årens val givit vår regering.

Socialpolitik är ju i och för sig ingen ny sak, så visst som varje uppbyggande inre politik i en stat alltid måste uppbäras av socialpolitiska omsorger om menige mans bästa. I den meningen har socialpolitik alltid förts av varje god regering här i landet, formerna må ha växlat efter tid och åskådning, men saken har alltid funnits.

Icke heller är det egendomligt eller ur någon synpunkt stötande, att socialpolitiken kommit att under senare år präglas av önskemålen och behoven hos nya samhällsklasser. Deras fulla inväxande i vårt gamla samhälle och deltagande i statsviljans utformning var en historiskt given nödvändighet, som i längden icke har kunnat annat än befästa samhällets grundvalar. Ingen verklig opposition har rests häremot; tvärtom har förståelsen härför varit så oväntat stor, att den på sina håll framkallat harmsen misslynthet över att den konservativa åskådningens företrädare icke lojalt följt spelets regler och uppfyllt de krav på social förstockelse, som motståndarna kräva som effektiv relief till sin reformerande handlingsvilja.

Det finnes en socialpolitisk uppfattning — och den har länge varit gemensam för alla socialt kännande — som varit rotad i en allvarlig känsla av samhälleligt ansvar. Socialpolitiken har för denna uppfattning aldrig fått vara ett självändamål; varje åtgärd

har den bedömt med noga hänsyn tagen till dess moraliska och ekonomiska följdverkningar, och man har gått till förverkligandet endast i den mån, man efter bästa bedömande kunnat i det långa loppet se fördelarna överväga för rike och folk.

Man har ansett det angeläget att avhjälpa oförvårdad nöd, men man har hållit för lika viktigt att icke sprida samhällets hjälpverksamhet ut över befolkningslager, där behovet av hjälp kan anses tvivelaktigt eller obefintligt. Man har uppehållit kravet på hjälp till självhjälp som det socialpolitikens essentiala, vilket under inga förhållanden finge eftergivas.

Helt annorlunda ter sig den åskådning, som till synes börjar genomtränga de nuvarande regeringspartierna. Sociala förmåner och behov skola rent principiellt icke vägas mot varandra; förmånerna skola komma alla till del oavsett behov och behovsprövning. Det är underligt, att en uppfattning, som är så kortsynt — den må framföras aldrig så självsäkert eller med den påstådda vetenskaplighetens hela illusionskonst — kan vinna anhängare hos så stora delar av vårt folk; vilka bli till slut de lidande på en på detta sätt konstruerad politik? Förvisso de mest behövande, vilka på detta sätt på ett långt tidigare stadium se det allmännas hjälpresurser uttömda.

Vad som hittills genomförts har emellertid, med vissa undantag, knappast lämnat rum för allvarliga erinringar av principiell natur. Vad man hittills haft att anmärka på har icke varit tanken utan takten. Den ekonomiska utvecklingen kan icke länge bära upp ett reformtempo, vars frukter avsätta sig i oavslåtliga budgetökningar och skattetryck av sådant omfång och vidd, som vi de senaste åren fått uppleva. Samtidigt med genomförandet av socialreformer i hetsigt tempo hava frön nedlagts till allvarliga ekonomiska rubbningar, vilka i dagens konjunkturläge icke hunnit bliva uppenbara, ehuru man på vissa håll redan med oro tror sig kunna spåra de första tecknen av dem.

Vad är det som inträffat? Socialpolitiken har allt mera övergått till att bli politiskt bröd. Socialpolitiken och den sociala ansvarskänslan hota att separera. Hur ha icke de senaste årens valrörelser präglats av dessa sociala önskelistor, som utropats på torgen för att återkomma som folkkrav, hur ha icke de beryktade härskarrorna av sociala reformer använts som hetsande kryddor i en valrörelse, där spelet dock främst gällt ett parlamentariskt underlag! Det sociala momentet börjar få vika för det politiska och

härmed får hela socialpolitikens problem en ny gestaltning. Enighet om dess utformning anses vara en likgiltig sak, ja knappast ens önskvärd. Semesterfrågans behandling är ett gott exempel härpå, men långt ifrån det enda. Den uppfattningen, att det vore en vinst för landet att så långt möjligt höja socialpolitiken över partiinställningen, vinner föga genklang hos riksdagsmajoriteten. I vad som en gång bars upp av samhällsrättvisa och känsla för de betryckta, börja drag kunna skönjas av en målmedveten privilegielagstiftning för en samhällsklass, som gör sig beredd att definitivt bliva den härskande.

Regeringen har fått ett förtroendevotum av svenska folket; ingen kan med rätta bestrida detta. Den måste dock innerst inne göra reda för sig, att sällan har ett vunnet förtroendevotum varit så uppburet av bristande insikt om förtroendets grundval som vad fallet varit vid höstens val. Socialreformernas finansieringsprogram ha regeringsmedlemmarna hållit tyst om trots enträgna uppmaningar att i enlighet med en sann demokratisk ordning lägga fram även det. Valmännen ha aldrig fått väga fördelar och nackdelar mot varandra. Det ger en dyster bild av demokratin i funktion, att förtroende både kan, ja till och med lättast kan förvärfvas genom idel angenäma halvsanningar, som stå svamlet farligt nära. I en riksdagsdebatt i våras tillfrågades finansministern uttryckligen, huruvida regeringen hade för avsikt att genomföra sitt socialpolitiska program inom ramen av den då beslutade skattelagstiftningen, vilken som bekant utgör en konsolidering av kris tidens högsta skattetryck. Han brast åt svaret. I valstriden har gång på gång från oppositionen begärts besked huru man tänker sig täckande av utgifterna för det sociala program, som för folkmajoriteten utgör ett med regeringspolitiken. Man har envist vägrat svara, åter och åter har man blott fått upprepningar av det stereotypa »trevnad och trygghet», liksom om icke en oförstörd samhällsekonomi vore den främsta förutsättningen för dess uppnående. Ha vi att vänta en socialpolitisk utvecklingslinje, som icke kan finansieras annat än genom ytterligare skärpt direkt eller indirekt beskattning eller genom de fatala monopolen? Det är knappast troligt att en väljarkår, som fått klara besked på att kostnaderna för en fortsatt socialpolitisk expansion måste drabba de breda lagren, lika oförbehållsamt skulle ha givit regeringspolitiken sin tillslutning. Ty — sanningen kan gärna sägas rent ut — välfärdspolitiken, sådan den nu börjar bedrivas, torde kunna be-

vara sin anhängarskara oförminskad endast så länge denna kan hållas kvar i sin rena barnatro, att andra kunna stå för kostnaderna.

Behovet av socialpolitisk självbesinning ha vi haft tillfälle se demonstrerat i de två senaste årens franska historia. Att dessa års utveckling resulterat i ett avsevärt socialt minus för franska folket är icke fråga om; man må sedan tvista om orsaken. Under bråd reformverksamhet har utvecklingen förts dit ekonomerna av den gamla skolan förutsagt att den skulle bära; beskäftiga uttolkare må koncentrera sina mödor på att bevisa, att slutledningen kan dragas ur andra och mindre påtagliga premisser. Hur som helst, *fabula docet* även för vår, det må gärna medges, ännu icke fullt jämförliga situation.

En av de angelägnaste uppgifterna i dagens politiska läge är utan tvivel att en öppen och ärlig diskussion kommer till stånd om vårt lands ekonomiska förutsättningar för att föra ett vittgående socialprogram ut i livet. Planhushållningens män, som förebrå det ekonomiska livet dess planlöshet, må här taga sin del av uppgiften att skapa säkrare förhållanden för produktionen genom att låta näringslivet och hela vårt folk, som därur skall hämta sin bärgning, få fullt ut veta, vilka krav, som komma att ställas på dem som uppbärare av regeringspolitikens konstruktiva dådkraft.

Eller är fortsatt okunnighet en oundgänglig förutsättning för fortsatt förtroende? Inom alla läger finnas dock element med känsla både för samhällssolidaritetsens krav och för de ekonomiska faktorernas avgörande betydelse som underlag för varje social reformverksamhet. Ingen politik kan i det långa loppet leva högt på att renodla antiteser på detta område; läget kräver i stället med snabbt växande styrka ett försök till en ärlig syntes.